

نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان

محمدامین جانیزاده دیزج^۱*

تاریخ دریافت: ۲۵ بهمن ماه ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۰ اردیبهشت ماه ۱۴۰۴

چکیده:

معنویت و اخلاق دو مفهوم مرتبط و مکمل هستند که در زندگی انسان‌ها نقش مهمی دارند. معنویت به عنوان یک پایه و اساس برای اخلاق در نظر گرفته می‌شود و اخلاق به عنوان یک راهنما و جهت‌دهی برای معنویت عمل می‌کند. معنویت و اخلاق به طور مشترک به رشد و تکامل فرد کمک می‌کنند و باعث می‌شوند که فرد به دنبال حقیقت و معنا و رفتار درست و مسئولانه باشد. تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان پارس آباد تشکیل می‌دهند. حجم نمونه بر اساس نمونه در دسترس برابر با ۱۴۵ نمونه انتخاب شد که روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده انجام گرفت. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته بر اساس پرسشنامه عملکرد آموزشی زندی (۱۳۹۲) و مفهوم معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب با استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمارهای توصیفی و استنباطی تی‌تک متغیره و تی دوجامعه مستقل استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان نقش دارد و بین معلمان شهری و روستایی در درک نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که معنویت و اخلاق نقش بسیار مهمی در عملکرد آموزشی ایفا می‌کنند.

واژگان کلیدی: معنویت، اخلاق، بیانیه گام دوم انقلاب، عملکرد آموزشی

^۱ گروه آموزش ابتدایی، آموزش و پرورش، استان اردبیل، پارس آباد، ایران

۱- مقدمه

معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آنها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند (مقام معظم رهبری). بدون شک یکی از ضرورت‌های زندگی اجتماعی حاکمیت معنویت و اخلاق در جامعه است، اما در این رابطه پرسش‌هایی قابل طرح است؛ یکی از این پرسش‌ها این است که اخلاق و معنویت مبتنی بر چه الگو و اصولی می‌باشد؟ آیا مبتنی بر منافع شخصی و گروهی است یا مبتنی بر واقع و نفس‌الامر است؟ اگر ملاک اول را بپذیریم دارای پیامدهایی است که از جمله مهمترین پیامدهای آن رواج نگاه فایده‌گرایانه در جامعه است، زیرا در این صورت ملاک داور و ارزش‌گذاری درباره خوبی و بدی امور و پدیده‌ها منفعتی است که آنها برای انسان دارند (اخوان نبوی، ۱۳۹۸).

معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکوست. معنویت و اخلاق جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی، و نیاز اصلی جامعه است. بودن آنها محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی بهشت می‌سازد، و نبودن آن حتی با برخورداری مادی جهنم می‌آفریند. شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هر چه بیشتر رشد کند برکات بیشتری به بار می‌آورد. این بی‌گمان محتاج جهاد و تلاش است، و این تلاش و جهاد بدون همراهی حکومت‌ها توفیق‌چندانی نخواهد یافت. اخلاق و معنویت البته با دستور و فرمان به دست نمی‌آید، پس حکومت‌ها نمی‌توانند آن را با قدرت قاهره ایجاد کنند. اما اولاً خود باید منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند و ثانیاً زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند. با کانون‌های ضد معنویت و اخلاق به شیوه معقول بستنیز و خلاصه اجازه ندهند که جهنمی‌ها مردم را با زور و فریب جهنمی‌کنند (ساجدی و شریفی، ۱۳۹۹).

معنویت به معنی برجسته کردن ارزشهای معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آنها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

انقلاب کبیر اسلامی ایران در حالی چهلمین سالگرد پیروزی خود را پشت سر گذاشت و قدم به دهه‌ی پنجم حیات خود نهاد که اگرچه دشمنان مستکبرش گمان‌های باطلی در سر داشتند اما دوستانش در سراسر جهان، امیدوارانه آن را در گذر از چالش‌ها و به دست آوردن پیشرفت‌های خیره‌کننده، همواره سربلند دیده‌اند. در چنین نقطه‌ی عطفی، رهبر حکیم انقلاب اسلامی با صدور «بیانیه‌ی گام دوم انقلاب» و برای ادامه‌ی این راه روشن، به تبیین دستاوردهای شگرف چهار دهه‌ی گذشته پرداخته و توصیه‌هایی اساسی

به‌منظور "جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ" ارائه فرموده‌اند. بیانیه‌ی "گام دوم انقلاب" تجدید مطلعی است خطاب به ملت ایران و به‌ویژه جوانان که به‌مثابه منشوری برای "دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی" خواهد بود و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم خواهد زد. این گام دوم، انقلاب را «به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌افاده) هست» نزدیک خواهد کرد (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

معنویت و اخلاق موازی سیاست، اقتصاد، جنگ و جهاد، و دفاع نیست بلکه روح همه آنهاست و در بعد اجتماعی، سیاسی و ابعاد مختلف بر این موضوع تاکید شده است. خدای متعال در سوره مائده آیه دو، صحبت از تعاون و تعامل به میان آورده است و بر این موضوع تاکید کرده که این رفتار اجتماعی نیز با تقوا می‌تواند زینت پیدا کند. در منظومه فکری اسلامی، معنویت و اخلاق روح حاکم بر همه ابعاد منظومه فکری است یعنی منهای اخلاق هیچ بعدی از حیات بشر زنده نیست و طراوت معنوی و الهی ندارد. به نظر من منهای اخلاق هر بعدی از سیاست گرفته تا اقتصاد مرده است زیرا باعث تعالی و رشد انسان نمی‌شود. بنابراین ما وقتی از مساله اخلاق و معنویت در بیانیه گام دوم سخن می‌گوییم، در این جغرافیای معنایی صحبت می‌کنیم، و این برداشت را از اخلاق و معنویت داریم که عرض کردم. در واقع ما این دیدگاه را به عنوان محوریت همه ساحت‌های زندگی و دستوراتی که خدای متعال برای اداره جامعه صادر فرموده است، مد نظر قرار می‌دهیم (ملکی، ۱۴۰۰).

اساتید و مدیران می‌توانند با ارائه الگوهای مثبت، تشویق به اخلاق‌گرایی و ایجاد فضایی که در آن معنویت و اخلاق ارزشمند هستند، به تقویت این دو عنصر در دانش‌آموزان کمک کنند. آموزش با هدف ارتقای کیفیت و کارایی ساختارها، افزایش قابلیت‌ها، پرورش دانش، پیشبرد پژوهش، پیشرفت علم و تسهیل ارتباط مؤثر با جامعه برای بهبود مستمر فرآیند آموزش و همچنین توانمندسازی منابع انسانی و استفاده از پتانسیل آنها، از جمله گروه‌های آموزشی، فعالیت می‌کند (جعفری و همکاران، ۱۳۹۶).

هر سازمانی، صرف نظر از خصوصی یا دولتی بودن، برای پیشرفت و پایداری در محیط رقابتی به یک سیستم ارزیابی عملکرد موفق نیاز دارد. عملکرد به عنوان کاری که کارکنان برای اتمام وظایف یا رسیدن به اهداف انجام می‌دهند، تعریف می‌شود. هر شغل وظایفی دارد که باید مطابق با معیارهای تعیین‌شده انجام شود. ارزیابی عملکرد فرآیند ایجاد، ارزیابی و رتبه‌بندی معیارهای عملکرد است. این امر به شناخت ویژگی‌ها، صفات، مهارت‌ها، استعدادها، توانایی‌ها و پتانسیل اعضای کارکنان برای فرصت‌های آینده کمک می‌کند. طبق ارزیابی عملکرد، کارکنان با عملکرد برتر پاداش‌هایی را برای افزایش انگیزه برای بهبود در دیگران دریافت می‌کنند (مصدق و خوش‌قامت، ۱۳۹۸). عملکرد آموزشی شامل تمام اقداماتی است که معلمان برای افزایش و حمایت از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان انجام می‌دهند (شعبانی، ۱۴۰۰). عملکرد آموزشی را می‌توان به عنوان کارایی یا اثربخشی آموزشی نیز توصیف کرد. هدف از اثربخشی تدریس معلم، تأثیر او بر شکل‌دهی رفتارهای خاص دانش‌آموزان است که با اهداف آموزشی همسو هستند (زندى، ۱۳۹۲).

۲- روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی است و از لحاظ نوع از نوع همبستگی می باشد. جامعه آماری این تحقیق را کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان پارس آباد تشکیل می دهند. حجم نمونه بر اساس نمونه دردسترس برابر با ۱۴۵ نمونه انتخاب شد که روش نمونه گیری به روش نمونه گیری تصادفی ساده انجام گرفت. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد عملکرد آموزشی زندی (۱۳۹۲) با ۲۵ شاخص که شامل مولفه‌هایی همچون تسلط علمی، انگیزه تدریس، تعامل با دانش‌آموزان، ایجاد انگیزه در کلاس و ارزیابی مستمر دانش‌آموزان استفاده شده است. مقدار آلفای کرونباخ برای پرسشنامه عملکرد آموزشی برابر با ۰/۸۲۴ بدست آمد که چون بیشتر از ۰/۷۰ است بنابراین می توان گفت سوالات این پرسشنامه نیز دارای پایایی مناسب هستند.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمارهای توصیفی و استنباطی تی تک متغیره و تی دوجامعه مستقل استفاده شده است.

۳- یافته های تحقیق

در این بخش ابتدا ویژگی های جمعیت شناختی آزمودنی ها و سپس شاخص های توصیفی متغیرهای اصلی تحقیق و ابعاد پرسشنامه تفکر انتقادی با استفاده از جدول و نمودار توصیف شده است.

تعداد ۱۴۵ نفر معلمان مدارس دولتی در تحقیق حاضر حضور داشته اند، که مشخصات فردی شامل موقعیت جغرافیایی خدمت و وضعیت استخدام آنها در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱- مشخصات جغرافیایی و وضعیت استخدام پاسخگویان

متغیر	فاکتور	درصد
موقعیت جغرافیایی خدمت	شهری	۸۲
	روستایی	۱۸
وضعیت استخدام	رسمی	۱۰
	پیمانی	۸۵
	حق التدریس	۵

نتایج جدول ۱ نشان می دهد که موقعیت جغرافیایی پاسخگویان در موقعیت شهری ۸۲ درصد و روستایی ۱۸ درصد بوده است که بیشترین درصد فراوانی مربوط به موقعیت جغرافیایی تدریس در مناطق شهری می باشد. همچنین وضعیت استخدام پاسخ دهنده نشان می دهد که ۱۰ درصد از آنها دارای استخدام رسمی، ۸۵ درصد دارای استخدام پیمانی و تنها ۵ درصد از آنها حق التدریس می باشند.

آزمون فرضیه اول: معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان نقش دارد.

فرضیه اول تحقیق با استفاده از آزمون تی تک متغیره مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و دو فرض آماری ارایه شد:

فرض صفر: معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان نقش ندارد.

فرض محقق: معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان نقش دارد.

فرضیه فوق با توجه به داده های بدست آمده از کل پرسشنامه با اطمینان ۹۵ درصد از طریق آزمون آماره تی تک متغیره مورد بررسی و آزمون قرار گرفت. نتایج تجزیه و تحلیل آن در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲- آزمون نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی

متغیر	میانگین	ضریب	درجه	سطح	حد بالا	حد پایین
	t	آزادی	معنی	داری		
نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی	۳۰/۲۰	۸۰/۹۰	۱۴۴	۰/۰۰۰	۳۱/۹۶	۳۰/۴۵

جدول فوق نشان می دهد که، مقدار تی ۸۰/۹۰ و سطح معنی داری (یعنی ۰/۰۰۰)، کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ و حد بالا ۳۱/۹۶ و حد پایین ۳۰/۴۵ هر دو مثبت می باشند، پس می توان ادعای محقق را مبنی بر نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان تأیید کرد. لذا می توان بیان کرد که معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان نقش دارد.

آزمون فرضیه دوم: بین معلمان شهری و روستایی در درک نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی تفاوت معنی داری وجود دارد.

فرضیه فوق با استفاده از آزمون تی دو جامعه مستقل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و دو فرض آماری ارایه شد:

فرض صفر: بین معلمان شهری و روستایی در درک نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی تفاوت معنی داری وجود ندارد.

فرض محقق: بین معلمان شهری و روستایی در درک نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی تفاوت معنی داری وجود دارد.

جدول ۳- آمار توصیفی تی زوجی

متغیر	نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای میانگین
روستایی	۲۷	۳۰/۷۸	۶/۸۲	۰/۸۰۹
شهری	۱۱۸	۳۱/۳۲	۷/۰۵	۰/۴۳۹

جدول ۴- آزمون تی زوجی

متغیر	f	سطح معنی داری	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۰/۹۵ درصد
							پائین بالا
برابری واریانس	۰/۳۱۸	۰/۵۷۳	۰/۵۷۲	۱۴۵	۰/۵۶۸	۰/۵۳	۲/۳۸ ۱/۳۰
عدم برابری واریانس			۰/۵۸۳	۷۲	۰/۵۶۱	۰/۵۴	۲/۳۶ ۱/۲۸

باتوجه به جدول ۴ مقدار عددی آزمون تی برابر با در برابری واریانس ها ۰/۵۷۲ در سطح معناداری ۰/۵۶۸ در سطح اطمینان ۰/۹۵ بدست آمد و همچنین در عدم برابری واریانس مقدار تی ۰/۵۸۳ در سطح معنی داری ۰/۵۶۱ بدست آمد. بنابراین می توان ادای محقق را دال بر وجود تفاوت بین معلمان شهری و روستایی در درک نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی را رد کرد و فرض صفر را پذیرفت. و در نتیجه می توان گفت که بین معلمان شهری و روستایی در درک نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی تفاوت معنی داری وجود ندارد.

۴- نتیجه گیری

نتایج تحقیق نشان داد که معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی معلمان نقش دارد و بین معلمان شهری و روستایی در درک نقش معنویت و اخلاق بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در عملکرد آموزشی تفاوت معنی داری وجود ندارد. بر این اساس می توان نتیجه گرفت که معنویت و اخلاق نقش بسیار مهمی در عملکرد آموزشی ایفا می کنند. این دو عنصر می توانند یادگیری را عمیق تر کنند، انگیزه را تقویت کنند و رفتارهای مثبت را در محیط آموزشی تقویت کنند. علاوه بر این، معنویت و اخلاق می توانند به ایجاد محیطی امن و حمایتی برای دانش آموزان کمک کنند، جایی که در آن احساس تعلق و هویت داشته باشند.

منابع

- اخوان نبوی قاسم (۱۳۹۸) معنویت و اخلاق؛ نیاز امروز جامعه دینی، روابط عمومی و اطلاع‌رسانی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۲۲-۱۰-۱۳۹۸
- جعفری، سکینه، دامغانیان، حسین، و عبدشریفی، فاطمه. (۱۳۹۶). رابطه ساختاری نقش گروه‌های آموزشی با کیفیت عملکرد معلمان. مطالعات آموزش و یادگیری (علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز)، ۹(۲) (پیاپی ۲-۷۳)، ۳۷-۵۸.
- خامنه‌ای سیدعلی (۲۲ بهمن‌ماه ۱۳۹۷) بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران
- زند، علی رضا (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین قابلیت‌های کارآفرینی معلمان و عملکرد آموزشی آنها در مدارس متوسطه شهرستان ورامین، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی؛ دانشگاه آزاد گرمسار.
- ساجدی ابوالفضل و شریفی احمدحسین (۱۳۹۹) اخلاق و معنویت در گام دوم انقلاب، نشست اخلاق و معنویت در گام دوم انقلاب، ۱۳۹۹-۰۲-۲۷
- شعبانی، صیادعلی، ۱۴۰۰، بررسی تاثیر ارزیابی عملکرد مدیران و کارکنان بر بهبود عملکرد در سازمان‌ها، ششمین کنفرانس ملی نقش مدیریت در چشم انداز ۱۴۰۴، رشت
- مصدق، هادی، و خوش قامت، اکرم. (۱۳۹۸). بررسی رابطه معنویت در کار و مسئولیت‌پذیری با عملکرد آموزشی معلمان دوره ابتدایی شهر قم. نظریه و عمل در تربیت معلمان (راهبردهای نوین تربیت معلمان)، ۵(۸)، ۱۱۱-۱۲۶.
- ملکی حسن، (۱۴۰۰)، معنویت و اخلاق، غایت آفرینش است، پیش‌نشست همایش ملی تعلیم و تربیت در گام دوم انقلاب اسلام، روابط عمومی و امور بین‌الملل سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۱ مهر، ۱۴۰۰